Gr. 40. Cm.
27294/F/1

DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICA
SISTENS

METHODUM CURANDI PESTEM,

QUAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. PHILIPPO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENBURGICO, CETERA.
CONSENSU GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ
SUB PRÆSIDIO
DN. FRIDERICI HOFFMANNI,
CONSILIARII & ARCHIATRI REGII, MEDIC. ET PHIL. NATUR. PROF. PUBL. ORDINAR.
h. t. DECANI
Patroni & Promotoris ſui æternum venerandi,
PRO LICENTIA
Summos in Arte Medica Honores & Privilegia legitime conſequendi,
Ad diem Octobr. MDCCVIII.
IN AUDITORIO MAJORI,
horis conſuetis
Publico Eruditorum judicio exponet
GUSTAVUS BENONI MYNSINGERUS,
Ulma-Suevus.

HALAE MAGDEBURGICAE,
Litteris JOHANNIS GRUNERI, Acad. Typogr.

66355

WELLCOME LIBRARY INSTITUTE

DISSERTADIO INAUGURALIS MEDICA

DE

PESTE EJUSDEMQVE CURANDÆ RATIONE.

PROOEMIUM.

PEſtis ingenium naturamque proxima diſſertatione, quæ ſub moderatione Dn. Præſidis habita eſt, evidenter ſatis in conſpectum datam arbitramur. In qua fuſe admodum deductum fuit, conſiſtere ejus naturam partim in ſubtiliſſimo putrido principio, partim in ſolo terrore, ſæpe etiam utrumque ad conficiendum ægrum concurrere. Jamque operæ pretium nos facturos arbitramur, ſi paulo curatius demonſtremus,

mus, qua ratione duplices hæ cauſæ, quas modo poſuimus, in corpora vim ſuam exerant, quomodo eadem lædant, in quænam maxime corpora exerceant regnum, & unde tam atrox tot ſymptomatum turba & ipſa mors conſequatur. Hisce enim recte cognitis facilis & expedita curationis ratio inde deducetur. DEus vero ſupremus ille rerum humanarum moderator, cujus immenſa potentia & adfligit genus mortalium ejusmodi peſtiferis malis, eademque, quæ ſumma ejus indulgentia, depellit, labori huic clementiſſime adſit, ut & ex illo aliquod ſaluti hominum auxilium adferatur.

§. I.

AC de terrore quidem, cum in priore diſſertatione uberius dictum ſit, paucis ſaltem meminiſſe juvat, hunc ſolum ſæpe, cum peſtis tempore perculit timidos homines, maxima pollere vi & peſtem, atque ipſam mortem inferendi. Dum enim vehementisſimo ſpaſmo circuitum corporis conſtringit, depulſus inde ſanguis ſumma cum vi ad interiora, maxime ad cor ruit, ibidemque facile ſyncopen, præcordiorum æſtus epilepſiam inflammationem palpitationem cordis ceteraque mala excitat, quorum vehementia defatigatus æger paucos intra dies collabitur. At ampliorem paulo explicationem deſiderat modus, quo fer-

fermentum illud putridum, quod peſtem conſtituit, corpora depopulatur. Atque id ipſum quidem duplici omnino via in fabricam corporis noſtri graſſatur, ſiquidem vel in primis ſtatim viis ſævitiam ſuam oſtendit, inque iisdem inflammationem excitando, funeſtum eſt, vel ex iis in ſanguinem per venas lacteas & poros diffuſum, totam humorum maſſam, qua ſerpit, putredine corrumpit, perniciemque corpori machinatur. Cum enim peſtilentialis aura juvante aere, ore excepta, ſalivæ primum ſe admiſceat, mox cum eadem ad ventriculum deſcendat, facile intelligi poteſt, in eo velut in parte delicatisſimi mollisſimique ſenſus primum furorem mali exurgere. Quare non imprudenter facere videntur, qui ut a contagio corpus defendant, ſubinde expuere jubent, commendantes eum in finem maſticatoria, & ejusmodi res, quæ ſtimulando glandulas ſalivam movent, ut ſi quid contagii inhæſit, id ſtatim cum ſaliva rejiciatur. Neque mirum vero, in ventriculo & inteſtinis illud miasma peſtiferum malorum ſcenam inſtruere, cum ibi adfuſo & ſucco pancreatico, & bile, maxime augeatur, & incrementum capiat. Quos humores dum in naturam ſuam trahit, motuque inteſtino corrumpit, virulentiorem vim induit, quod vel abunde ſymtomatum atrocitas teſtatur. Humores enim acres ſtagnantes dum arrodunt ventriculi tunicas, inflammationem ibi moliuntur, veneni plane naturam æmulantes. Qui adfectus quam funeſtus, quantoque cum periculo junctus ſit, ſatis ſuperque docent omnia venena cauſtica ac acriora, quæ non alio modo necant, quam quod vehementisſime conſtringendo ventriculi tunicas, inflammationem excitent, quod Cl. Wepfferus in lib. de cicuta aquatica, fuſe eruditeque admodum perſecutus eſt, variisque idem comprobavit experimentis. Inde eſt, quod Helmontius p. 887. & Diemerbrockius p. 272. in diſſectorum ventriculo ſtigmata maculasque nigricantes ſe reperiſſe adfirment. De qua quidem inflammatione ventriculi frequen-

quenti admodum ſed parum cognito adfectu, fuſius egit D. Præſes in peculiari diſſertatione, quam hoc de argumento conſignavit.

§. II.

Peſtis autem vim in ventriculum, & ex ea conceptam inflammationem, ipſa ſymptomata, quæ gravitate ſua maxime terrere debent, demonſtrant. Summa certe præcordiorum anxietas ardorque, calor internus, exteriorum frigus, inquietudo, ſitis, linguæ ariditas delirium, pulſus inæqualis languidusque & parvus, imo nauſea vomitus alvique profluvium, quid aliud loquuntur, niſi præſentiam veneni peſtiferi intra tunicas ventriculi ferocientis? Quæ quidem ſymtomata cum admodum copioſe & erudito ingenio explicet *Cl. Fr. de le Boe Sylvius* Praxeos med. tr. 4. pag. 624. tum alii profeſſores artis vel ſcriptores, qui graſſante peſte vixerunt, memoriæ prodiderunt. Antiquiſſimus ſcriptor Thucydides de famoſa illa peſte, quam ſpecioſe deſcribit, teſtatur, quod qui correpti ea fuerint, ita exurerentur iis interiora, ut ne ſubtilisſimi quidem veſtimenti contactum tolerarent; quamvis ipſum corpus, ſi extrinſecus tangeres, non admodum caleret, cutis vero exiguis puſtulis effloreſceret. Inde etiam *Foreſtus l. 6. obſerv. 10.* dilucide ſcribit, eos qui Delphenſi in peſte periclitarentur, ex humorum in corde virulentia (uti loquitur) ſumma inquietudine jactatos fuiſſe, modo de latere in latus, modo in ventrem, modo in dorſum volutatos, eosdemque modo ad caput modo ad pedes ſe dejeciſſe, furentis intra præcordia incendii impatientes. Neque aliter Clarisſimus Rivinus, qui in eleganti libello, quo peſtem Lipſienſem complexus eſt, liquido adfirmat, p. 6. in plerisque fere præcordiorum ſe obſervaſſe anxietatem & cum hac internum æſtum, ſitim nullo humore reſtinguendam, linguæ ariditatem, inquietudinem, jactationem ſpiran-

randi difficultatem, artuum tremorem motus convulſivos vomitus, alvi fluxum hæmorrhagias periculoſas, dolorem acerbum lumborum viriumque proſtrationem. Kircherus de peſte p. 28. hæc ejusdem ſymtomata commemorat, nempe cordis angorem, pectoris æſtum, cibi faſtidium, vomitus animi dejectionem, tenſionem præcordiorum, ſitim, gutturis ardorem, halitus graveolentiam, linguæque ſcabritiem nigritiemque: Et de Brunſwicenſi peſte *Gieslerus obſ. 13. 14. 15.* tradidit, plerumque eam cum nauſea vomituque & alvi etiam fluxu incepiſſe. Quæ quidem omnia mala nihil aliud ſignificant, quam ſpasmodicam ventriculi & præcordiorum contractionem earumque partium funeſtam inflammationem. Eadem ex re adparet, ferale peſtis miasma ventriculum inprimis infeſtare, cujus ſumma ibidem vis maxime conſpicua eſt & atrocitate ſymtomatum & necandi celeritate.

§. III.

Quodſi autem intacto ventriculo & inteſtinorum ſinu per poros & vaſa lactea in ſanguinem transfunduntur corrupti intra primas vias ex putrido miasmate humores, pro varietate corporis varia idemtidem facie incedit contagium, modo clementius agens, modo ferocius & cum jacentis ſummo diſcrimine. Quippe cum in corpus debilius, fameque & adfectibus vel intemperantia & venere exhauſtum incidit, vel ſi ſuccis crudis impuriſque turgens ſanguis, ſegni cunctantique alveo progreditur, in lympham maxime & ſerum, quod hinc inde ſtagnat vim ſuam putrescibilem transfert. Inde extincta naturali lymphæ virtute, ipſum elaſticum fluidum vitiatur, & a perniciali illo fœtore, cordis muſculus arteriarumque motus, qui ab illo in robur excitari debet, langueſcit, viribusque imminutis ſanguis tardius movetur & putreſcere incipit, quia imbellis natura, erepta omni vi, minus ſufficit

peſti-

peſtifero fermento ad exteriora propellendo. Quod ubi accidit, ſine ſingulari dolore ardoreque, adfecti deficiunt, omni vitali robore extincto & tota ſanguinis humorumque maſſa in pernicialem putredinem commutata. Eandemque ad ſolida etiam jam penetraſſe, inflatio partiumque marcor & livor indicant. Tali in caſu pulſus naturali ſimillimus eſt *uti Galenus lib. IV. de præſagiis ex pulſibus* bene obſervat, calor ac tactus mitis & blandus ſudor & urina copioſa turbidaque, ut vix febricitare videantur.

§. IV.

At ubi contra viribus ac robore pollet natura, & ſanguis libero & expedito itinere corpus pererrat, tunc putridum illud corruptumque virus, quod in ſanguinem transmiſſum fuit, naturæ viribus ad corporis ambitum explicatur. Idque ipſum ſub ſpecie bubonum & carbunculorum in ſumma cute ſeſe repræſentat, quo in caſu meliora ſperare licet, quippe de experientia notum, prodeuntes in peſte bubones & id genus exanthemata, adeo non triſtia minari, ut iisdem erumpentibus infecti potius ſæpiſſime futuræ morti eripiantur. Quod ipſum quidem quam ſalutare ſit corpori, vel ex eo conſtat, quod hæc exanthemata, ubi adparere cœperunt, demonſtrent, virulentum principium a ſanguine expeditum quaſi critico motu ad ſummam cutem depulſam fuiſſe. Eademque de cauſa poſt excretionem ejusmodi ſymtomata imminuuntur, cum manifeſto argumento, malignam materiam ad exteriora ſecesſiſſe. Sicuti id ipſum variolæ morbilli eryſipelas & alia exanthemata confirmant, quæ ubi cutim ſubierunt, ſymtomatum furor ante eruptionem ſævire ſolitus, ſtatim conquieſcit.

§. V.

§. V.

Bubones autem clementioris ſunt naturæ, quam carbunculi aliique generis maculæ, quibus in peſte cutis deformatur. Sunt vero nihil aliud bubones, quam glandularum inflammationes, junctæ cum tumore æſtu gravique dolore, iidemque ea inprimis loca, per quæ feruntur glandulæ, occupare ſolent, unde circa collum mammas inguina & ſub axillis, ubi majores paulo glandulæ poſitæ ſunt, maxime conſpiciuntur. Inflammantur etiam in peſte parotides, quæ tamen inflammatio bubonum nomine minus inſignitur. Ac ipſas quidem glandulas corrupta peſtifero miasmate materia ea de cauſa maxime infeſtat, quoniam hæ ex ſubtiliſſimis tubulis membranisque nerveis exquiſiti admodum ſenſus conſtant, unde acris cauſtica materia delata ad tubulos cum lympha, dum ibi ſtagnat, corroſione ſua ſpasmum ac dolorem efficit. Inde conſtrictis tubulis ſanguis & lympha, intercluſo exitu, ibidem deſidet, mox ex humorum ſtaſi partes intumeſcunt, donec ſtagnantes humores corrupti in abſceſſum reſolvantur. Simili de cauſa in eryſipelate inguinales glandulæ cum ardore ac dolore intumeſcunt, quamvis in abſceſſum non eant, quoniam viſcida acris lympha ad has partes delapſa dolorem & ex eodem ſtagnationem excitat.

§. VI.

Salutem autem prænunciant bubones, ſi cum prodeunt, ſymtomata levantur, calor decreſcit, & corpori paulo ampliores vires, mentique erectior redit alacritas. Bonam idemtidem ſpem concipere oportet, ſi iidem matureſcunt, ſi attolluntur & laudabile pus fundunt. Sicuti enim variolæ, ſi bene matureſcunt, & pure albi

eante abundant, felicem morbi eventum, ita & bubones, ſi ejusmodi modo procedunt, bona pollicentur. Quippe maturitas oleoſum benignumque ſerum indicat, quo materia acris emollita velut amiſſo aculeo torpet.

§. VII.

Si quando autem minores ſunt bubones, ſi lente cunctanterque ſe proferunt, & ſymptomata increſcunt, vel ſi iidem interiora repetunt, ſi duri ac immaturi & nigricantes inter initia ſtatim adparent, coloremque viridem vel plumbeum referunt, ſiniſtrum exitum omnino augurantur. Neque in obſcuro eſſe poteſt ratio, quippe ſub his ſignis maligna ſuccorum indoles & ſumma virulentæ materiæ vis & acredo ſignificatur. Peſſimum etiam ſignum eſt, ſi poſt bubones petechiæ cutem occupant, ſiquidem eo ipſo intelligitur, nondum omne venenum cum bubonibus ad cutim exiiſſe, ſed multum adhuc malignitatis humoribus implicitum intra corpus reſidere. Vid. ſollertisſimus Practicus *Raygerus Obſerv. 39.*

§. IIX.

Alia ratio eſt carbunculorum ſeu anthracum, qui non glandulas ut bubones, ſed artus & muſculos eorumque membranas & tendines invadunt. Quæ partes quo teneriores ſunt quo molliori ſenſu pollent, eo plus periculi ægro portenditur, quod etiam ex ſymtomatibus, cum quibus hæc exanthemata erumpunt, facile patet. Antequam enim puſtulæ eruptionem moliuntur, inſignis cordis angor, nauſea, frequensque animi deliquium ægrum defatigant. Mox ubi emicare cæperunt, circuli nunc rubicundo nunc cinericio fuſcoque colore coronæ in ſpeciem ſepti adparent; non raro etiam pluribus

ribus veſiculis miliaribus nunc albeſcentibus nunc liveſcentibus dividuntur, aut nodi vel tuberculi alte in cute hærentes furunculi in modum ſummo cum incendio & dolore erumpunt, circumjacentibus partibus rubore lividoque vel cæruleo colore defædatis. In ſumma: furunculorum malignorum naturam exprimunt & ubi in copia ad extrema artuum ſe effuderunt, funeſtæ plerumque ſunt cum propter gravisſimum dolorem, quem ibi movent, adfecti facile conficiantur. Idem periculum propoſitum eſt, ſi ſub ſiniſtra ala vel circa fauces conſederunt. Hæ ipſæ enim papulæ inſtar gangrænæ manant, magnam interdum partem muſculorum exedentes, niſi mature commodisque auxiliis eorum impetum infringamus.

§. IX.

Tumores vero parotidum ſicut in omnibus malignis morbis, ita in peſte etiam plerumque ferales ſunt, ſi in augmento atque ſtatu morbi hæ glandulæ intumeſcunt. Quamvis enim maligna materia eo transferatur, ob molliſſimum tamen ſenſum earum partium plexusque nervorum & cerebri vicinitatem, graves ex eadem orti ſpasmi lethalia ſymtomata & ipſam mortem adferunt. Quando autem iidem tumores in decremento morbi accedunt, & ad ſuppurationem inclinant, ſalutem etiam prænunciant, quia virulenta materia, qua cauſa morbi continebatur, jam temperata peſtiferam vim perdidit.

§. X.

At ubi venenum peſtilentiale a ſanguine jam digresſum intra corpus remanet, vel ſub bubonum ſpecie jam ad cutem depulſum ad interiora remeat, quod vomitu terrore, alvi fluxu & frigore accidit, tum virus intra corpus re-

ceptũ cum ſanguine & lympha ad interiores partes pervagatur. Quæ quo nobiliores quo ex ſenſibilioribus membranis conſtant, in eo gravius periculum conjiciuntur. Ubi itaque ad duram matrem delatum fuit, maximum in diſcrimen vitæ adducuntur ægri, quippe pernicioſam ibi molitum inflammationem phrenitidem producit. Sub quo adfectu facies ſanguine turget, oculi rubent, ardent, & ſine jacentis voluntate illucrymant. Iidemque torvum vident, ſudorque circa caput, collum & cervicem frigidus fluit, & ſitis alioquin vexare ſolita conquieſcit. Quod argumento eſſe poteſt, a ſanguine ſtagnante ſeri copiam digreſſam & ad fauces delapſam ſitim reſtinxiſſe, & materiam ſudori lacrymiſque ſuppeditare. Atque ab eodem ſanguine intra cerebrum & membranas ejus deſidente fit, ut filamenta nervorum varie irritentur, unde mens variis phantaſmatibus perturbatur, & partes ægrotantis involuntarie hinc inde commoventur. Floccos porro ægri legunt, & modo huc modo illuc in lectulo ſe jactant, modo in hoc modo in aliud latus ſe devolventes, & mox ex ſuperiore ſitu ad interiora prolabentes. Nudant præterea pedes, in membris fit ſubſultus, qui maxime in manuum carpis deprehenditur, reſpiratio fit difficilis, pulſus tremulus & formicans debiliſque atque inæqualis, a nervearum nempe tunicarum, quibus arteriæ circumdantur, convulſione. Tandem ubi exteriora corripuit ſpasmus, facies ex purpureo in plumbeum colorem vertitur, extinctoque ſimilis inalbeſcit, tempora collabuntur, nares acutæ fiunt, quæ omnia demonſtrant, mortem adpropinquare.

§. IX.

Quodſi vero maligna materia introrſum regreſſa ad fauces & laryngem deflectit, inflammationem excitat,

quam

quam anginam adpellamus. Quæ cum per ſe periculo non careat, tum, ubi peſti accedit, maximum periculum denunciat, ſiquidem correpti peſte, ubi hoc malo adfliguntur, plerumque decedunt, uti bene *idem laudatus Raygerus obſerv. 39.* adnotavit. Neque enim ignotum eſt, quod angina fauciumque inflammatio graviſſimum periculum adferant, ſi acutis malignisque febribus adſociantur. Quod jam dudum agnovit Medicinæ Parens *Hippocrates*, qui *prorrhet.* l. 1. §. 11. diſerte ſcribit, in acutis morbis faucium ſine tumore dolores puſillos & ſtrangulantes eſſe pernicioſos. Adde aphor. 35. ſect. IV.

§. X.

Ubi vero ad ventriculum rurſus declinatur venenum hoc, præter ſymtomata, quæ ſupra recenſuimus, cardialgiam atrocem ardoremque vehementiſſimum extremorum frigus, defectionem animi & ſingultum haud dubium futuræ mortis indicem procreat. Idem ubi inteſtinorum membranis inhæſit, periculoſæ fiunt diarrhœæ, quia plerumque ſoluta in peſte alvus, niſi tempore critica deſcendat, mortem comminatur. Inde *Clar. Rivinus in tractatu de peſte* ſolerter adnotat, vix centeſimum ex iis, quos alvus citatior ſub hoc adfectu exercuerit, mortem effugiſſe.

§. XI.

Sæpius autem accidit, ut venenum peſtis evolutum e ſanguine interiores partes maxime in ſenſibilioribus corporibus, vehementi ſpasmo adficiat, unde ſanguis cum impetu ad alias partes delatus, disruptis vaſculis effunditur. Inde ubi ad caput redundat, per nares, ſi ad pulmones, per os, ſi ad uterum per naturalia exoneratur.

Ex quibus tamen ſanguinis profuſionibus in quibuscunque etiam locis fiant, nihil boni prædicere licet, quando plerique ex iis, qui adfectis peſte adfuerunt, ferales hæmorrhagias plerumque eſſe, profitentur. Sic *Raygerus* obſervatione 39. obſervat, mortem, quoties ſe menſtrua oſtenderent, haud procul abfuiſſe, Æque periculoſa lues eſt, ſuperveniente ſanguinis ex naribus profuſioni ſputo ſanguinis, ſicut *Mindererus* de peſtilentia c. 11. experientia id edoctus demonſtrat. Et recte judicat *Doctisſimus Diemerbrok* lib. de peſt. cap. 13. ex peripneumonia ſanguinem tunc maxime per os & pulmones reddi. *Foreſtus* porro *in diffuſa ſua praxi* obſervat, plerosque ex iis, quibus cum peſte decumberent, ſanguis ex naribus vel pectore fluebat, periiſſe l. V. c. 13. Idemque confirmat *Verzaſcha*, qui *obſ. 64. p.* 135. prodidit, lethalem plerumque fuiſſe peſtem, ſi hæmorrhagia narium acceſſerit. Et plures quidem exiſtimant, hæmorrhagias, quæ peſti adjunguntur, adeo non terrere debere, ut potius ſalutem polliceantur. At hos quam maxime errare, bene adſerit laudatus Diemerbrok, cui tanto plus credendum puto, quanto magis & experientia & ratio eidem adſentitur. Fruſtra enim natura laborat per has vias venenum, quod per totum ſanguinem fuſum eſt, expellere, unde exhauſto vitali fonte, ſpiritus imminuuntur & collapſis viribus, quæ exterminando veneno requiruntur, illud in corpore remanet, & putredo longe lateque pervagatur.

§. XI.

Ipſa autem ſymtomata, uti jam ſupra monuimus, pro diverſitate corporis diverſam etiam induunt faciem. Quodſi enim corpus fuerit pituitoſum, ſi venæ multum ſeri trahunt, ſanguis ad caput confluit, unde copioſo ſe-

ro

ro ſecedente, altis ſoporibus & deliquiis animi adfecti opprimuntur. Et experientia teſtatur, in ejusmodi imbecillis phlegmaticisque corporibus raro fermentum putridum expelli, ſed retentum intra ſanguinem & corpus putredine ſua omnia corrumpere. Inde cum ſerum maxime ſecedat, ſudor copioſe fluit, & urina ſolito largius effunditur. Quale urinæ profluvium ſi extra tempora critica accidit, funeſtum plerumque judicatur, uti ſcite commemorat *Riverius* l. de feb. peſtilent. p. 217. Si in ſanguineum corpus peſtis incidit, copioſi ſe bubones oſtendunt, puſtulæ fiunt rubræ, & celerius perveniunt ad maturitatem. Melancholicos ſub hoc adfectu inſomnia terrores plena inquietant. At cholerici vigiliis inflammationibus & hæmorrhagiis exercentur,

§. XII.

Demonſtrato itaque jam modo, quo peſtis corpora noſtra devaſtat, expoſitisque ſymtomatibus, non alienum nobis videtur, & de iis dicere, quæ & ad peſtem diſponant, & quænam corpora aliis paratiora ſint ad eamdem labem concipiendam. Principio autem ſatis conſtat, famem quam plurimum ad peſtem conferre, ſiquidem hæc illam plerumque ſequitur, adeo ut vulgare etiam proverbium inde innotuerit: ὁ λοιμὸς μετὰ λιμόν. peſtis poſt famem. Id quod ſi ad annales & hiſtoriarum monumenta recurrere placeret, multis ubique exemplis poſſet confirmari. *Plutarchus* aliquoties peſtilentiam ex fame proveniſſe teſtatur, idque in *Demetrio & Antonio* no. 10. exemplis confirmat, eandemque peſtem cum ſimili de cauſa in Cæſarianis caſtris milites adflixiſſet, liberaliori victu generoſoque vino profligatam, idem in Vit. Cæſar. adnotavit. Neque longius eſt arceſſenda ratio, quippe oppreſſa fame plebs ut deſideriis naturæ ſatisfaciat, prava

ali-

alimenta ejusmodi tempeſtate ingerit, quibus digerendis cum non par ſit ventriculus, noxii intra corpus ſucci malæq; indolis adcumulantur. Accedit, quod ubi poſt anguſtiam annonæ lætior copia adfluere cœpit, ejusmodi hominum genus avide ſe impleat, unde alimenta languente calore ventriculi, parum ſalubriter concocta pernicioſam contrahunt malignitarem. Quod quidem ſub militum exemplo eleganter confirmari poteſt, qui ubi in hyberna conceſſerunt, maximam ſæpe partem & ægrotant & commoriuntur, non alia de cauſa, quam quod exhauſtum opere militari vigiliisque & aeris victusque injuriis corpus, tum ubi lautior victus ſuppetere cæpit, nimia ciborum mole onerant, quos cum natura adtritis jam viribus non poſſit ſubigere, effœtum illud plane pronumque & paratum ad putredinem & naſcentes inde morbos reddunt. Et ipſa quidem, ut ad hanc redeamus, fames ob id etiam aditum peſtilentiæ in corpus parat, quod eo tempore inuſitati monſtroſique cibi, ut equi, canis aſinique & aliæ putridæ carnes, frumentum vitiatum fructusque inſalubres adſumuntur. Quæ alimenta cum prava & aliena ſint corpori noſtro, pravos etiam & alienos ſuccos procreant, adjuvante eorum malignitatem nauſea, cum qua inſolitæ hæ acceptæ dapes minus recte concoquuntur, fluido illo elaſtico, quod per copioſos nervos ventriculo infuſum concoctionem egregie juvat, ſub hac averſo & ad interiora refugiente. Itaque ejusmodi ſucci cum per ſe putredinem facillime induant, tum multo magis potenti peſtis fermento iique multiplicativo obſecundant. Ita *Rulandus Capellutus* in lib. quem de peſte compoſuit, ſcribit, ex eſu porcinarum carnium, calore vehementi dominante, mille homines periiſſe. Jamque cum fames tantopere lenocinetur peſti, ratio præſto eſt, cur eadem pauperes magis quam lauti delicatique homines abſumantur.

§. XIII.

§. XIII.

Uti autem inedia & fames peſtem quamplurimum fovet & adjuvat, ita & intemperantia non minus eo præſtat præſidii adjumentique. Dum enim cibi avidius ingeruntur, natura velut mole onerata, neque eos atterere, neque ea, quæ abundant, per congrua loca expellere poteſt. Unde exortæ cruditates & in ventriculo ab accedente lympha & bile maxime exaſperatæ, & contagium facillime amplectuntur, idemque mirum in modum augent ac propagant. Quare quo majus damnum ingluvies minatur corpori, eo firmius præſtantiusque præſidium in peſte promittit temperantia, merito ab omnibus qui diligentes ſunt ſalutis ſuæ, ſtudioſe conſectanda. Inde *Diodorus* Siculus, dum fatalem illam Numidiæ peſtem deſcribit, diſerte admonet, commoda victus ratione frugalitate ac moderatione affectuum ejusmodi tempore communem luem maxime evitari. Qua quoque ratione Socratem accepimus, ſe incolumen præſtitiſſe, cum dirisſima lues Græciam & Atticam inprimis devaſtaret, temperantiæ nempe legibus ſe adſtringens, cujus etiam beneficio in communi clade ſuperſtes perſeverabat. Sicuti contra *Riverius* bene obſervat, proclivia ad peſtem ea corpora eſſe quæ copioſo abundant ſanguine, eundemque habitum ex intempeſtivo atque lautiore victu ſibi contraxerunt.

§. XIV.

Cum proinde luxuria peſtis ſit corpori noſtro & ad idem malum præparet, non difficile eſt intellectu, comitem quoque luxuriæ venerem quamplurimum valere ad peſtem intra corpus recipiendam. Scilicet immodica

venus maxime enervat effeminatque corpus, ideoque hæc perniciosiſſima in peſte, quia quo magis debilitatum eſt corpus, eo minus vel futuræ putredini reſiſtit, vel jam receptam excutere poteſt. Quantum autem venus frequentior emolliat debilitetque corpus, ex eo colligi poteſt, quod ſubtilis roſcidaque lympha, quæ vim ac robur partibus præbet, ſub hac ipſa exhauritur. Neque minus balnea calida ſi frequentior inprimis eorum ſit uſus, peſtem adjuvant, ſiquidem hæc ſolvendo fibrarum tonum corpus valde debilitant, unde labefactato ſalutari ſanguinis motu illud obvium expoſitumque fit putredini. Id quod exemplo ſuo declarant orientales populi Turcæ, Ægyptii ceterique, quorum corpora quod peſti obnoxia ſint, præter alias res magna ex parte immoderato uſui calidæ lavationis videtur adſcribendum. Quippe hæc laxando habitum corporis, fibris motricibus robur impellendo ſanguini deſtinatum, detrahit, unde hic ſegniore flumine progreſſus, adcumulatis intra eum ſordibus facile putredini patet, ad quam quantum ejusmodi balnea faciunt, quivis de facili intelliget, qui perpenderit, ex calido & humido putredinem progenerari.

§. XV.

Cum proinde ex iis, quæ adhuc propoſuimus, ſatis eluceat, impuris corruptisque intra corpus ſuccis & fibrarum imbecillitate foveri peſtem, ſequetur inde, phlegmaticos, ſcorbuticos, cachecticos, cacochymycos & qui otio deliciisque diffluunt, peſtem facile incurrere. Inde & mollia puerorum corpora plerumque infeſtat, notante Raygero, in peſte Poſonienſi, quæ tria millia hominum rapuit, infantes, femellasque maxime, interceptas. Cujus rei hæc ratio eſt, quia ejusmodi corpora impuris ſalſis acribusque ſordibus turgent, partim debilibus fibris

& mi-

& minus potentibus ad motum a natúra prædita ſunt, vel diuturno morbo earundem robur perdiderunt. Inde etiam quod gravidis plus ab lue noſtra periculi inſtet, quam aliis mulierculis, quia illæ dum uterum gerunt, cacochymicum plerumque habitum corporis colligunt, facile inde graviusque contagio adfligendæ. Et obſervavit *Foreſtus l. 6. obſerv. IX.* in peſte Delphenſi raro gravidas evaſiſſe. Cui accedit nobilisſimus Medicus *Diemerbrok*, qui libro 1. c. 15. de peſte ſcribit, ſeminas, quæ in Neomagenſi peſte abortum fecerint, aut inſtante tempore peſtis, aut in peſte, peſte correptas periiſſe omnes uno vel altero infante conſervato. Inde cum tantum ipſis periculum impendeat a peſte, nihil ſalubrius conſultiusque illis eſſe judicamus, quam loci mutationem. Laſſitudo etiam ſpontanea, nauſea color faciei mutatus inſomnia vigiliæ & timor indicio ſunt, corpus ad peſtem inclinare.

§. XVI.

Evolutis itaque jam iis etiam quæ ad peſtem disponunt, reſtat, ut demonſtremus modum, quo quisque ſuum corpus, ubi hoc malum ingruit, ab ejus impetu tueatur. Cum enim præſervatio & firmior, & tutior ſit in omnibus morbis depellendis, merito hæc peſtis tempore diligenter admodum amplectenda eſt, quippe quæ lues facilius averti quam curari poteſt. Quamvis autem diu multumque agitatum ſit in ſcholis medicorum, ut ejusmodi medicinam, quæ ab imminente peſte tutum ſecurumque præſtaret corpus, invenirent, nondum tamen ad liquidum perductum eſt ejusmodi medicamentum. Nec unquam forte adparebit, ſiquidem cum in præſervatione id inprimis agendum ſit, quod tamen arduum, ne miasma peſtiferum ſuccos vitales ſubeat, & ne humores corrupti intra primas vias naturam geniumque ejus, ubi accesſit,

trahant, de facili videre eſt, ad id impetrandum non unum ſufficere remedium, ſed plura eſſe adhibenda. Ex quo intelligi poteſt, quam lubrico inſiſtant fundamento, qui hoc vel illo auxilio peſtem averti poſſe contendunt.

§. XVII.

Atque alii quidem cum viderent peſtiferum miasma cum aëre circumfuſo intra os acceptum, ibidemque ſalivæ admixtum in ventriculum cum eadem delabi, promtum inde præſidium, uti ipſis viſum fuit, ad arcendam peſtem traxerunt, nempe ut perpetuo ſaliva redderetur. Quod auxilium cum multi probent, tum ejusdem præſtantiam peculiari libro Bohemus Medicus *Doberzenský* adſeruit. Idemque ſecuti iter alii maſticatoria balſamica myrrham electam, radicem angelicæ, cortices citri & alia adjecerunt, & ex his trochiscos formatos ſub lingua continendos præceperunt. Idque inde efficere conati ſunt, ut in primo quaſi flore virulentum miasma ſtrangularetur, cauſtica ejus vi per balſamicam virtutem imminuta, deinde ut harum rerum uſu expreſſa de glandulis ſaliva copioſe flueret, & cum hac venenum etiam ſimul rejiceretur. Quam utramque methodum licet nos minime improbemus, eandem tamen minus ſufficere excludendo tam ſtrenuo malo arbitramur, experientia illorum confirmati, qui crebris obſervationibus quas de peſte condiderunt aperte teſtantur, plurimos ex iis, qui in frequenti uſu haberent ejusmodi res, nihilo ſecius correptos peſte occidiſſe.

§. XIIX.

Jam quid de iis dicemus, qui vitium peſtis in aere latere profesſi, hunc emendare maxime ſtudent, ſub exem-

emplo Hippocratis, cujus hic autoritatem prætendunt, ſub dio ſtrues lignorum vel pulverem pyrium ſclopetis tormentisque excuſſum accedentes. Iidem etiam accenſis odoribus ex myrrha ſuccino maſtiche olibano aliisque reſinis & privatas ædes & publica loca hoc modo contra peſtem communire adlaborant. Quamvis hæc omnia quam parum firmum præſidium præſtent, non ignorare is poterit, qui conſiderat, in peſte ipſum aërem adeo non vitiatum eſſe, ut & ſub ſalubri clementique cœlo hæc lues ſæpe oriatur. Illud tamen ſcire oportet, hoc auxilium tum utique laudandum eſſe, cum ſub humida & pluvioſa tempeſtate peſtis dominatur. Nihil æque enim hanc luem fovet, nihil magis eidem vires addit, quam ejusmodi aëris conditio, ſub qua laxata corporis compages admodum langueſcit, unde imminuto ſalutari humorum circuitu, neceſſariæ excretiones laborant, iisdem turbatis ad corruptionem corpus præparatur. Quapropter ſub tali aëris habitu accenſos ignes factosque odores omnino comprobamus, eosdem tamen, ſi ſerenus ventisque perflatus aër adeſt, merito damnamus cum tali tempore plus damni quam utilitatis præſtent. Adjicit nobis calculum ſuum Vir peritisſimus *Morellus*, qui c. 5. de febribus peſtilentibus ſalſe admodum hanc rem perſtringit: Eat inquit bonus ille Senex (Hippocrates) jubeat idem noſtris, ut incolis quondam in inſula Coo, frutices juniperi colligere & cremari. Videat an ut olim posſit fugare peſtem fumigatum credo ſatis eſt præterita peſte hic in noſtris ædibus, ſatis crematum fruticum juniperi, ſed per condenſata nubila fumi intravit lues, & oculis deſtituta, qui fumi mordacitatem alias ferre nequeunt nimis diſtincte invenit, quos mactaret. Idem quod de fumigatione monuimus, de tobaci uſu tenendum eſt, quem velut ſummum præſidium contra peſtem multi prædica-

runt.

runt. Sed & eosdem falli, uſus & experientia omnino declaravit.

§. XIX.

Tranſimus jam ad amuleta famoſa apud veteres remedia quibus contra peſtem mirificam virtutem adtribuerunt, quid de his judicandum ſit, exploraturi. Notum eſt, ex mercurio & arſenico hæc compoſita veteres cordi adpendiſſe, falſo perſuaſi, venena hæc quaſi ſympathia quadam attrahere venenum in ipſa aere contentum, ne illud interiora contrectaret. Sed enim iſti commendatores turpiter ſe dant, & a quoque peritiore medico merito reprehenduntur. Inter quos legi meritur *Verzaſcha obſervat. 66.* & *Anton. Deuſingius in Tract.* de peſte P. 10. S. iij. c. 3. a quibus mala ab arſenici amuleto tempore peſtis geſto diſerte commemorantur. Eodemque loco eleganter admodum oſtenditur, vanam hanc de arſenici in peſte virtute opinionem ex male intellecto Arabico idiomate ſubortam in praxin ſubrepſiſſe. Commendaverat enim medicus Arabs ſacculum *Darſeni* quod in ea lingua cinnamomum eſt, quæ vox ſervata aliquantum apud medicos, ut hodieque paſſim fieri ſolet, ab ignaro poſtea linguæ in arſenicum verſa eſt, quem errorem alii ſecuti eundem ſubinde ad poſteros propagarunt. At ſi quid præſtant amuleta, quod tamen quam minimum fore arbitramur, id utique apud ignaram plebem fiducia præſtant, quippe ejusmodi ſimplices homines confiſi medicamento, quod in pectore gerunt, omnem timorem formidinemque, res admodum pernicioſas tempore peſtis, ex animo ejiciunt.

§. XX.

Majore utique laude ferendi ſunt fonticuli ſeu ulcera

arte

arte factæ, quæ multi velut egregium adverſus peſtem auxilium commendant, non ſine ratione perſuaſi, per hæc vel ſpontaneo naturæ motu, vel remediorum vi venenum peſtilentiale exterminari. *Fabricius Hildanus centur.* 10. obſerv. 25. & 86. prodit, ſe in atrocisſima peſte Lauſanenſi beneficio ulcerum ejusmodi, quæ in ſiniſtro bracchio & poplite aperuerat, ſervatum, imo neminem ex iis, qui fonticulos gerebant niſi præter quosdam cacochymicos, ex lue occidiſſe. Quod argumento eſſe poteſt, quanti ſit æſtimandum in peſte hoc genus auxilii, cujus virtutem *Deuſingius* quoque tr. 10. de peſte c. 23. *Hieron. Mercurial.* de peſte c. 23. & *Paræus* l. 22. c. 27. ſuis quisque laudibus nobilitarunt. Nos vero quamvis negemus, hoc tanquam exploratum & commune conveniensque omnibus auxilium in peſte præcipiendum, illud tamen adſerimus, fonticulos in peſte magna cum utilitate geri firmis id perſuaſi argumentis. Per hæc enim alia purgamenta ſanguinis ſeu corrupta materia ex ſanguinis & lymphæ maſſa rejecta percolatur, imo ſalinæ acres noxiæque ſordes huc delatæ exterminantur. Quod illi ſuo exemplo teſtantur, qui ſpasmis doloribus catharris diu vexati, multis fruſtra tentatis, tandem hoc admoto auxilio, mirifice adlevantur. Veroque ſimillimum eſt, & peſtis tempore noxios corruptosque humores per hæc loca expulſos minus alimenti præbere circumfuſo peſtifero miasmati idemque ubi interiora ſubiit, natutæ viribus per hæc ulcera diſſipari. Quod demonſtrare videtur ille apud Verzaſch obſerv. 61. qui cum fonticulus humorem nigricantem dimiſiſſet mirifice ſtatim adlevabatur.

§. XXI.

Nefas eſt præterire alexipharmaca calidiora, quæ cum velut propria peſti remedia a multis extollantur, merito

rito judicium ſententiamque noſtram deſiderant. Talia ſunt, ne omnia complectamur, theriaca & ejus extractum, angelica, vincetroxicum, zedoaria electuarium Orvietan. elect. camphoræ Kegleri, elexir antipeſtilentiale Crollii elex. proprietat. ol. antipeſtilentiale aliaque quæ magnifico titulo inſigniuntur. At hæc ipſa non modo fallere ſpem de illorum virtute conceptam, ſed & nocere ſæpe, imo faces ſubjicere furenti intra præcordia malo, non difficile eſt, multis obſervationibus adſeverare. Suffecerit tamen in teſtimonium citaſſe clariſſimos artis profeſſores, qui uno ore & in cura & præſervatione hæc noxia eſſe tradiderunt. Videatur *Chald. de Heredia* de peſte Hiſpalenſi & *Hildan.* de peſte Bernenſi cent. V. obſervat. 59. Multus tamen inprimis eſt in iis condemnandis *Thonnerus* qui plurimis obſervationibus adſtruere ſatagit, omnes peſte abſumtos fuiſſe, qui alexipharmacis calidioribus abuterentur, vid. l. 1. p. 64. 65, 67.

§. XXII.

Igitur cur animadverterent medici firmum exploratumque contra peſtem vix reperiri, abjecta plane omni ſpe eo adductos multos ex iis credo, ut cum *Palmario cap. 17.* de febre peſtilente exclamaverunt peculiare peſtis antidotum adhuc in abſcondito naturæ ſinu reconditum latere. Inde relictis remediis fugam ceu unicum præſidium, quo peſtis prohiberi poſſit commendare cœperunt, Hippocratem ea in re ſecuti. Thucydides in famoſa illa peſte maturam fugam tardumque reditum præcipit, cujus memor conſilii *Galenus*, cum ſæviret Romæ peſtis collectis vaſis urbem deſeruit & in ſalubriora conceſſit loca, parum tutam eſſe ratus cum infectis eſſe converſationem.

§. XXIII.

§. XXIII.

At cum fuga quisque ipſe ſibi conſulere poſſit, minus conſulendus eſt medicus, ubi autem manendi neceſſitas incidit, proſpiciendum utique eſt de aliis auxiliis, quæ & nos hic ſubjiciemus. Demonſtravit nempe in priore diſſertatione Dn. Præſes, & in præſente etiam attigit, terrorem de peſte incuſſum plus nocere ipſa peſte, & hoc ſolo, etiam abſente peſte, multos conſumi, iisdem malis, quibus qui laborant peſte, jactantur, excruciatos. Terror enim, conſtrictis acuto ſpaſmo exterioribus, ſanguinem ad interiora ſumma cum vi urget, atque ibi vehementisſima mala maxime inflammationes præcordiorum ac ventriculi excitat, unde Helmontius eſſentiam peſtis in *archeo terrefacto* collocavit. Atque ſi ex ſolo terrore peſtis corripere poteſt, nullum dubium eſt, quin infectis maxime terror ſit pernicialis. Quare eleganter *Sennertus* in praxi pag 798. ſcribit, ſatius eſſe, ipſam peſtem quandoque diſſimulare, nam in hujus principio plures reſtitui, antequam malum intelligant, & in progreſſu, qui animo præſente ſunt, evadere. Illud omnino certum exploratumque eſt, miaſma peſtiferum, ſi homines timore & terrore perculſos occupat, vel qui anxii ſuſpenſique ſunt de eventu morbi, longe majus periculum minari, exiguamque ſpem præbere ægrotantem reſtituendi. Inde etiam jam ſæpe nobis ad partes vocatus Raygerus in Poſonienſi peſte obſervavit, qui terrore metuque occupati eſſent eos ubi concepiſſent peſtem, periiſſe fere omnes. Quod dubitare nos non ſinit, quin quo majorem in peſte perniciem, terror, eo præſtantiorem opem ferat animi tranquillitas, ſi huic recte ſtudeatur. Abſit proinde terror, abſit metus mollities-

D

tiesque illa animi, excitandus & erigendus potius eſt animus, eidemque ſemper illud oberrare debet, quod neſcio quis apud Curtium militibus inculcat, mortem plerumque effugere (in peſte) qui contemſerit, timidiſſimum quemque eandem conſequi.

§. XXIV.

Et quoniam ſupra poſuimus, peſtis eſſentiam in ſumma celerrimaque verſari putredine, eandemque per contagium, quod in motu putrido conſtitutum eſt, ſuccis corporis induci, facile exinde perſpici poteſt, omnia, quæ putredini contraria, ejusdemque inteſtinum remorantur motum, inter ſumma peſtis præſidia oportere connumerari. Ipſum autem contagium ingreſſum etiam interiora corporis cum minus diffundere poſſit vim ſuam, niſi corrupta intra corpus humorum moles accedat, hinc illud diſcimus, ad propulſandam peſtem neceſſarium eſſe, ut hi ipſi removeantur. Adque id quidem unice præſtat perennis ille ſanguinis motus libero æquabilique curſu corpus obiens, quippe qui putredinem, ad quam natura ſua quæque corpora feruntur, arcet, ſordes inimicas alienasque ſanguini per congrua loca expellendo. Quo magis, qui tutus eſſe cupit a peſte, non negligere debet ea, quibus hunc ſalutarem motum ſalvum incolumemque præſtet, ut adauctis excretionibus, ſolidis partibus ſuum robur concilietur. Ita autem D. Præſidi videtur, ex ingenti remediorum ſegete non dari præſtantius remedium, non quod perinde adverſetur peſti eidemque aditum in corpus intercludat, quam vinum non quidem promiſcue adreptum, ſed temperatum aciduſum quale eſt excellens Rhenanum. Quod quantam vim contra putredinem & peſtem contineat, intellectum eſt in ſuperiore peſte, quæ ante aliquot annos Germaniam

no-

noſtram adflixit, in qua vinum ſaluti fuiſſe, ejus temporis homines adnotarunt. Hoc enim intus ſumtum vires mirifice reficit, torpentemq; metu animum excitat atque confirmat, timorem excutit, ſudorem & urinam promovet, & ſubtili temperatoque quo pollet, acore reſiſtit putredini. Quod videmus in ſphacelo, in ulceribus putridis, in quibus vinum mirifice prodeſt, nihilque eodem excellentius ad ſanguinem qui in aliqua parte coiit, diſcutiendum. Ipſius autem vini uſus, quem in peſte ſummopere omnino commendamus, hanc methodum deſiderat. Primum eo diligenter collui debet os, maxime, ſi cum infectis converſamur, ut abſterſis nempe ſordibus oris & vitioſa ſaliva ipſi miasmati aditus intercludatur. Oportet autem & illud matutino tempore modice deguſtare, ut impedita ſic corruptione ſuccorum refectisque viribus, ſalutaris ſanguinis motus exinde augeatur.

§. XXV,

Ac vinum quidem cum mirifica ei virtus contra peſtem conſtet, gratia par, merito eſt divitibus lautisque hominibus commendandum, pauperes vero, quibus non ſuppetit facultas idem comparandi, acetum vini loco ejus adſumere poſſunt, cui non minus ineſt vis, putredinem peſtemque a corpore prohibendi. Debent autem, qui hoc utuntur, jejuni aliquot ejus cochlearia ſorbere, eodemque & fovere nares & os colluere, meliusque illud erit, ſi adjectis calendulæ floribus it. ſcordio rutaque fuerit deſtillatum. Mirum eſt, quanta ejus ſit efficacia in adjuvando corpore contra graſſantem labem, ſiquidem diſcutiendo ſolvendoque coagulatos humores, ſtimulandoque fibras ſalutares corpori excretiones ſudorem urinam-

que egregie provocat, & inde corpus a peſtifera hac labe præſtat illibatum. Quod vulgi etiam experimentis confirmatur, ex quo multi, teſte *Kornbauero* in libro, quo in Paracelſum de peſte commentatus eſt, qui allium ex aceto adſumebant, corpus a peſte defenderunt. Et ne vulgi imperitæque plebis experientia abutamur, & ipſos medicos eosque clarisſimos in teſtimonium vocare juvat, qui uno fere ore præſtantiam hujus auxilii deprædicarunt. Ipſe *Sylvius* in libro de peſte ſcribit, ſe beneficio aceti calendulati, quod cum pane adſumſerit peſtem evitaſſe. Cui quidem ſuffragio ſuo juvat magni idemtidem nominis medicus *Bartholinus*, qui centuria IV. hiſt. 13. de aceti viribus hoc prodidit: Noſtrates, inquit, peſte graſſante, ſolo aceto calendulæ ſe muniverunt, eodemque evaſerunt incolumes.

§. XXVI.

Cuſtodiendæ autem valetudini in peſte præter hæc, quæ recenſuimus, maxime inſerviunt leniora laxantia, quæ balſamica virtute & confirment viſcera, clementerque ſollicitando fibras inteſtinorum, alvum præſtent ſolutiorem, ut a moleſto onere humorum corpus liberetur. Qualis quidem virtus expectari debet ab elixir proprietatis Paracelſi & pillulis Ruffi ſimilem admodum adparatis. *Gieslerus* certe obſervatione de peſte, ſancte adſeverat, neminem ex iis ſublatum peſte, qui alvum ſibi ſubinde his morſulis laxaverit: Recipe aloes drachmam unam, rhabarbari ſcrupulos binos, ſulphuris, nitri ſingulorum ſcrupulum ſemis, ſacchari candidisſimi q. ſ. Nos ſequentes pillulas ſummæ fore utilitati arbitramur; Recipe aloes ſuccotrinæ extract. ſcordii C. B. myrrh. elect. ſuccini maſtiches ana drachmam unam, extract. rhabarbari fl. benzoes fl. ſulphuris croci ſalis. ſuccini

ana

ana gr. 12. camphoræ gr. VI. olei juniperi guttas X. m. f. l. a. pillulæ, quarum una doſia quindecim grana complecti debet, eædemque bis per ſeptimanam ſumptæ corpus mirum in modum adlevabunt.

§. XXVII.

At fruſtra fuerint forſan hæc medicamenta, fruſtra præcepta atque cura medici, niſi hæc temperantia ac continentia velut fulturis quibusdam ſuſtineantur. Ideoque nos ſupra jam monuimus, ſi quo tempore certe peſtis tempore rem adprime neceſſariam eſſe temperantiam atque ſobrietatem, qua tantum adjuvatur valetudo, quantum ingluvie libidineque debilitatur. Ex hac enim concepti intra corpus crudi impurique humores hinc inde ſtagnant, qui & corruptionem facile induunt, & ipſi miaſmati ſuggerunt alimenta. Sicuti contra temperantia & frugalitate ſua ſuccis ſalubritas temperiesque conſervatur, & progreſſus inde ſanguinis motus placido æquabilique itinere, & vires corpori ſuggerit, & quæ aliena & inimica ſunt corpori, per ſpiramenta cutis & cetera loca dimittit. Quo fit, ut nec peſtifero miasmati aditus pateat, vel admiſſum intra corpus, ſubtracto ipſi quaſi fomento, facilius feliciusque dilabatur. Legem itaque temperantiæ ac continentiæ ſibi indicere debet, cui ſalus peſtis tempore curæ eſt, & abſtinere ab carnibus ægri animantis putridisque maximeque carne ſuilla, quæ ſummopere auget humores, eosdemque inutili mole oneratos corrumpit. Aliena etiam ſunt ejusmodi tempeſtate dulcia ſaccharum, poma, muſtum & lac aliaque quæ fermentatione qua agunt, corpori nocent. Modicus etiam uſus ſit carnium ſalubrium, ne adcumulati inde ſucci corporis cum propter molem minus expedite ſe moveant, putredini præbeant occaſionem.

§. XXIIX.

Uti autem peſtis tempore ſummo cum ſtudio vitari debent, quæ putredinem excitant, ita non minori cura ea ſunt amplectenda, quæ eidem adverſantur. Oportet igitur ſectari maxime aerem ſerenum, habitare in ſublimoribus ædibus, quæ ad ſeptentrionem ſpectent, & ventis orientalibus perflentur. Quare & magiſtratus per edicta cavere debet, ut plateæ diligenter verrantur, eædemque mundæ nitidæque ſerventur, nec ſordes atque purgamenta quævis in eas projiciantur.

§. XXIX.

Contemplati jam igitur præſidia, quibus integra in peſte valetudo ſervari cuſtodirique poſſit, res poſtulare videtur, ut & ad curam hujus mali accedamus. Quæ quamvis admodum difficilis, quippe quæ cum putredine infenſiſſima re corpori pugnat, tamen de ea non deſperandum videtur, ut fecerunt multi ex veteribus medicis, quos fallente cauſa ſæpe feſellit curandi ratio. Ideoque ſolam naturam, hoc malum curare, adfirmarunt, nos autem, quamvis non negemus, naturam quoque plurimum ſibi quoque in hoc malo vindicare, non omnem tamen vim medicamentis adeo detractam volumus, quin egregie his ipſis naturam imbecillem viribusque denudatam potenter adjuvari profiteamur. Prius autem, quam ipſam curandi rationem evolvimus, non alienum nos facturos arbitramur, ſi de potentioribus auxiliis, earumque in peſte efficacia paucis diſſeramus. Validiſſimum autem remediorum genus eſt Venæſectio, in peſte tamen adeo pernicioſa, ut quicunque de curanda peſte aliquid memoriæ prodiderunt, eam communi quaſi de ſententia improbarint. *Geſnerus* l. 3.

ep.

ep. 85. ſollerti obſervatione id probat, aperte ſcribens, Lugduni fere periiſſe omnes, quibus ſoluta fuerit vena, e ceteris, qui mature uſi ſint remediis alvum præſertim leniter purgantibus initio ſtatim, mox ſudoriferis, ita ut ne ultra horam unam vel alteram ad ſummum ſudarent, pleroſque conſervatos. Cui idemtidem accedit Gallicus ille Hippocrates *Fernelius* qui *l. 2. c. 12. de abditis rerum cauſis* hæc dicit: In peſte, inquit, medici celeberrimi, qui longo artis uſu doctrinæ ſtudia compleverunt, prorſus abſtinendum Venæſectione ſentiunt, experti, eos, quibus ſanguis ſeu inter initia ſive poſtea emiſſus fuit, aut paulo poſt obiiſſe, aut in deterius prolapſos. Quod idem variis exemplis *Verzaſcha obſervatione* 58. confirmat, & *Celſus* in præſidiis contra peſtem ponit, ne ejus tempore ſanguis ſoluta vena dimittatur. Vitali enim fonte exhauſto, ipſi ſpiritus detracto quaſi alimento; languent, unde vis movens etiam torpet, partibusque exterioribus contractis transpiratio impeditur, ſanguineque ab ambitu corporis ad interiora compulſo, putredo intra corpus retinetur. Ex quo ſatis intelligi poteſt, quam caute circumſpecteque detrahere ſanguinem in hoc adfectu conveniat, quam quandoque etiam invenire locum exiſtimamus, magis tamen in præſervatione & in corporibus, quæ ſanguine abundant, vel quibus alias critico motu fundi ſolitus ſanguis conſtitit, vel venæſectioni adſueverunt.

§. XXX.

De vomitoriis eorumque in peſte uſu in utramque etiam partem diſputari videmus. *Gesnerus* l. 3. cap. 85. ſcribit: Intellexi non modo Baſileæ ſed & Lugduni quoque permultos uſu antimonii emetici in peſte raptos, quare iis in morbo eo abſtinebam, niſi forte robuſtius corpus in prin-

principio contingeret. In contrariam it ſententiam *Riverius* cent. IV. obſerv. 99., qui eodem loci teſtatur, quempiam, cui tertia pars urbis correpta peſte commiſſa fuit, vomitoriis percuraſſe. Nos mediam ab iis ingreſſi viam, valida utique vomitoria merito rejicimus, clementiora magni uſus eſſe in hoc malo adfirmamus. Valentiora utique ejusmodi vomitoria vires, quæ reſervandæ erant expellendo veneno, admodum imminuunt, exhauſtisque bonis ſuccis, venenatam miasmatis vim in ipſum ſanguinem adigunt, majusque eadem periculum minantur, ſi jam inflammatio ventriculi vel jam adeſt, vel certe adpropinquat. Mollius vero ſentiendum de iis, quæ clementer vomitum evocant, ſiquidem hæc egregiam opem ferunt, ubi inter initia ſtatim, cum ſe correptum peſte ſenſerit æger, offeruntur. Expeditque unice in forma liquida eadem exhibere v. g. unum granum tartari emetici ſolutum ex uncia dimidia aquæ menthæ, adjectis tribus guttis eſſentiæ alexipharmacæ, vel mixturæ ſimplicis, ut inde leniter excitatus ventriculus venenum peſtilentiale rejiciat. Poſt vomitum utilisſimum eſt, acetum alexipharmacum vel camphoram cum nitro adſumere, ut ſudor moveatur. Eſt vero in omni fere vomitu, tum in eo, qui in peſte cietur, adprime utile, ut poſt eum clementior ſudor provocetur, & fuit hæc jam veterum cautio, qui unctiones, balnea & ſudorem poſt vomitum præcipiebant. *Vid. Corn. Celſ. l. 1. p. 29.* Purgantia eandem fere ſententiam ſubeunt, quando validiora in cura hujus luis ſumma cum induſtria ſunt fugienda, præſertim ſi jam inflammationis in ventriculo metus ſit, quam ſua ſæpe ſponte excitant. Pernicioſa etiam ſunt dulcia, ut manna casſia ceteraque, quæ fermentationem moliendo materiam præbent ampliorem graſſanti miasmati. Probanda autem ſunt, ut in præſervatione, ita & in cura leniora laxantia, quæ balſamica ſimul virtute pollent, ut deducta clemen-

menter alvo pernicioſi humores decedant, & alimentum peſtifero veneno detrahatur. Quare commodisſimum eſt, in principio eleixir Paracelſi cum liquore terr. foliat. tartari & eſſent. rhabarbari dare, adjecto etiam uno grano tartari emetici. Sed ubi aliquoties deſcendit alvus, protinus ad ſudorifera accedere oportet.

§. XXXI.

Inſtituti ratio exigit, ut alexipharmaca & calidiora medicamenta, ut ſalia volatilia oleoſa ſpiritum C. C. oleum peſtilentiale Heniſii & alia, quæ ad hunc ordinem pertinent, judicio noſtro retractemus. Hæc uti nec defendunt corpus, quod ſupra demonſtravimus, contra imminentem labem, ita idem nec reſtituunt, majorem ſæpe etiam perniciem damnumque adlatura. Nam cum cura hujus mali duplex ſit, ut venenum intra primas adhuc vias detentum ſtatim excutiatur, vel ut idem ubi jam in ſanguinem delapſum eſt, commoda medicina eliminetur, facile quisque, qui naturam horum remediorum cognoverit, perſpiciet, utrique ſcopo eadem adeo non reſpondere, ut potius furorem mali augeant promoveantque. Nam & miasma peſtiferum, ubi adhuc in ventriculo remoratur, non exturbatur e corpore, ſed adactum illorum vi altius in corpus in ſanguinem nempe deſcendit, & conſtricta iisdem alvus plures ſordes colligit, daturas malo incrementum. Adde quod calefaciendo nimis ſanguinem, vires conſumant, & inde efficiant, ne venenum, cum deficiat natura, ad exteriora depellatur. Merito igitur a ſcientisſimis medicæ rei viris eorum uſus in hoc malo damnatus fuit, quorum quoniam ſupra autoritate uſi ſumus, ſupervacuum erit, eadem hic rurſus repetere. Credimus tamen ea in re plurimum Unzero, Viro experientisſimo & qui in hac olim urbe exercuit artem & de peſte ſcripſit, qui omnia calidiora eorumque uſum reprehendit. Non prætereunda vero a nobis ſunt anody-

na & theriacalia, magna in magnis morbis remedia, quæ uti in ceteris paſſionibus, ita & in peſte quam circumſpectum uſum deſiderant. Quodſi enim putridis corruptisque ſuccis primæ turgent viæ, ſi pulſus debilis languidusque fuerit, viriumque imbecillitas, noxioſisſima erunt corpori medicina. At in cholericis corporibus & ubi acres cauſticique humores inflammationes ventriculo aliisque partibus machinari videntur, theriacalia & maxime cum camphora & nitro mixta inſigni erunt adlevamento. Vid. *Verzaſch.* de theriacialibus probatæ virtutis obſerv. 55. & 56.

§. XXXII.

Sed relictis hisce, pergimus ad illam methodum, cui nos inſiſtendam eſſe exiſtimamus. Itaque ſi ex terrore ſubito invaſit peſtis, remotis omnibus purgantibus ac vomitoriis ſudorifero valido ſubveniendum eſt ægro, cui fini maxime reſpondet acetum bezoardicum vel theriacale, quod & coagulatum ſanguinem diſcutit, eundemque in priorem curſum vindicat. Quodſi vero miasma jam ventriculum ſubiit, leni emetico & laxante illud emoliri oportet, mox, uti ſupra præcepimus, movendus ſudor non calidis volatilibus, ſed iisdem acetis bezoardicis, quæ in hac cura merito ſibi ſuo primum locum vindicant. Et quamvis jam in præſervatione multa dicta ſint, quæ præſtantiam horum remediorum declarant, non inutile tamen fuerit, & alia adjicere, quæ quantum uſum in cura etiam præſtent, liquido demonſtrent. Mirifice commendat Thonnerus p. 21. ejusmodi acidum medicamentum, luculenter ſcribens, nihil profuiſſe in peſte quam acetum theriacale inter initia ad eliciendos ſudores datum, eodemque remedio anno 1643. graſſante inter milites febre maligna totam gregariorum cohortem ſervatam fuiſſe, convaleſcentibus fere omnibus, quotquot tempeſtive eodem aceto utebantur, èxceptis paucis,

qui-

quibus ſerius a cheirurgo oblatum fuerat. Eſt autem hoc: Recipe confection. orvietan. unciam unam diaſcordii Fracaſtorii drachmas VI. theriacæ unciam ſemis radic. angelicæ contrajervæ enulæ pimpinellæ tormentillæ ſcorzoneræ dictamni albi petaſit: ana drachmas iij. ſcordii millefolii rutæ ana m.j. fl. calendulæ tunicæ m. β. baccar. juniperi unciam ſemis, Zedoariæ macis ana drachmas iij. camphoræ ſcrupulum unum croci drachmam unam myrrhæ elect: drachmas ij. aceti q. ſ. Ejusmodi acetum antipeſtilentiale B. Parens D. Præſidis *Fridericus* Hoffmannus *in clave pharmaceut. Schröd.* p. 380. deſcribit. Et de ipſa quidem aceti virtute *Kircherus* lib. de peſte p. 375. manifeſto teſtatur, Romana dominante peſte, quotquot illi uſi fuerint, quamvis etiam cum infectis intra easdem ædes morarentur, peſtem evaſiſſe. Componebatur autem hoc medicamentum ex ſpeciebus domeſticis uti ſunt acetum exquiſitisſimum ruta pimpinella betonica, allium baccæ juniperi, addito pauxillo camphoræ, quæ per infuſionem in aceto 40. horarum ſpacio digeſta ad ſolem vel intra hypocauſtum percolantur & ad uſum reponuntur. Hoc medicamentum matutino tempore ſumptum egregiam præſtabat antidotum.

§. XXXIII.

Quantum autem in præſervatione vini & aceti vini uſus habet momenti, tantum & idem in curanda peſte præſtat uſum. Hinc optimum erit, omnia alexipharmaca ex aceto acri vel vino adſumere. Quod longo rerum uſu expertus *Gesner. l. 3.* ep. 85. ſuo calculo probat, ibidemque judicat, theriacam & alexipharmaca ex vino, cui admixtum ſit acetum, adſumi oportere, poſtque id ſudandum, modice tamen, ne vires deficiant. Eodemque vino ſi febris & inflammatio abeſt, ſubinde reficere oportet vires, & tali in caſu etiam in febre maligna opitulari, eoque curatam febrem ardentem teſtantur *M. N. C. Dec. ij.*

 A. ij.

A. iſ. p. 87. & Dec. iſ. A. VI. p. 67. Simili modo *Kornhauerus in Comment. Paracelſ.* de peſte p. 15. hanc potionem commendat: Recipe ſpiritus tartari cochlear unum, aceti vini cochlearia tria pro una doſi. Eademque fere de cauſa tanti æſtimatur inſignisque virtutis creditur eſſe in malignis morbis & peſte aqua prophylactica Sylvii, quæ cum acetum maxime recipiat, non falſo hanc laudem commeretur. Neque vero acetum vini modo & ſpirituoſa & ſubtiliora acida, ſed & fixiora ex iis inſignem in peſte ferunt utilitatem. Quippe in confeſſo eſt, quod nihil æque motum inteſtinum ſulphurearum partium ſiſtat, nihil magis corruptionem & diſſolutionem impediat, quam acidum, in ſummis inde auxiliis connumerandum. Eandemque ob cauſam ſuccus citri tum in cura tum in præſervatione commendatur. Cole de morbis acutis p. 88. ſcribit: In peſte Turcæ frequentius utuntur ſucco limonum, quem liberaliter omni juſculo inſtillant. Cui accedit Foreſtus qui ſe ipſum hac medicina contra peſtem muniebat. Ego, inquit, cum graſſante peſte nusquam trepide plenus civium ſtudio me conferrem, illis potisſimum auxiliis ac potiſſimum mali citrei putamine ſucculento dentibus attrito me munire ſoleo. Et hujus quidem pomi virtutem contra venenum paſſim vetuſtisſimi autotes prædicarunt, unde & Virgilius canit Georg. l. 2. v. 135.

Media fert triſtes ſuccos tardumque ſaporem
Felicis mali, quo non præſtantius ullum,
Pocula ſi quando ſævæ infecere novercæ,
Auxilium dabit & membris agit atra venena
Flos adprime tenax: animas & olentia Medi
Ora fovent illo ac ſenibus medicantur anhelis.

Non minor vis eſt ſpiritui vitrioli, qui cum M. S. vel tinctura bezoardico mixtus cum omnibus aliis alexipharmacis, de palma certaverit. Quæ vitriolacea inprimis præ-

dica-

dicatorem laudum ſuatum *Mindererum* inveniunt. Nulla *inquit c. 15. de peſte*, eſt putredo nulla infectio quam non ſuperent, nulla humorum depravatio, quæ per iſta non ſuperetur. Sane ut liberrime loquar, ſi mihi vitriolatorum medicamentorum uſus vel indiceretur vel inhiberetur, ego ad curationem peſtis nunquam vel certe inermis accederem. Nec alia ratio eſt, cur M. S. & tinctura bezoardica in malignis putridisque morbis tantopere celebrentur, quam quod ſpiritus vitrioli eam ingrediatur.

§. XXXIV.

Atque de præſtantia acidorum in peſte hæc ſuffecerint, in quorum laudes ſi plura colligendi animus foret, verendum eſt, ne dies atque vox nos deficiat, ideoque ad cetera præcepta, quibus in curanda peſte opus eſt, deproperamus. Sub primo igitur impetu mali alexipharmaca danda & ſudor per duas vel tres horas continuandus, oportetque ſimul curam habere, ne adfectus poſt acceptum remedium obdormiſcat. Commoto ſudore conveniunt acidula, in potum detur decoctum C. C. ſcorzoneræ acetoſ. citri, deguſtandum etiam ſubinde vinum Rhenanum. *Mindererus* de peſte ſcribit, niſi intra 24. horas, poſteaquam invaſit peſtis, alexipharmaca exhibeantur, omne auxilium nihil plane proficere. Proſunt etiam in peſte interpoſiti pulveres abſorbentes terrei, qui putredinis vim impediunt, Laudat proinde non immerito bolum armeniæ *Galenus l. IX. de ſimplic. med. facult*, c. 6. in magna, inquit, hac peſte, cujus eadem hæc facies fuit, atque ejus, quæ Thucydidis memoria graſſabatur, quotquot bolum armeniæ ſumpſere celeriter curati ſunt. At quibus non profuit, omnes interiere, ſcilicet cum nec alio quovis curarentur, unde colligitur, quod iis tantum non fuerit auxilio, qui plane erant incurabiles, bibitur autem ex vino albo conſiſtentia tenui modice diluto, ſi aut plane febri careat aut leviter ea teneatur. Sin gravius fe-

briat admodum aqueo. At ubi peſtilentiale virus inflammavit interiora, vel certe cæpit inflammare nihil præſentius nihil æque exultantes ſpaſmos reprimit, quam camphora cum nitro mixta. Incredibile eſt, quantum hæc medicina ferat adlevamentum, quam potenter furentes ſpasmos conſopiat, unde in delirio & hæmorrhagiis maxime celebratur. Et nitri quidem virtutem in peſte multi ex veteribus adgnoverunt, iidem tamen ubi camphora accedit, ſingularis utique medicina emergit, in omni ſpaſmo malignisque morbis commendanda. *Paracelſus* in peſte ad ſedandum internum ardorem præſcribit nitrum hac ratione adhibendum. Recipe ſalis petræ drachmam ſemis aquæ puræ menſuram j. pro potu ordinario. Diſcutit etiam ſitim & anginam ideoque hanc aquam mirifice extollit Kornhauerus in febribus putridis ex vermibus ortis. Idem nitrum par nobilisſimum Medicorum Raygerus & Riverius ille in peſte hic etiam in aliis malignis morbis pasſim laudat, manifeſto argumento, huic medicamento in acutis morbis plurimum eſſe tribuendum. Eademque de cauſa plurimi non ſine fructu pulvere pyrio in peſte utuntur, uti *Gieslerus* obſerv. 44. obſervavit.

§. XXXIV.

Perſpectis igitur jam iis, quæ ad curam pertinent, forma diſſertationis noſtræ poſtulare videtur, ut & bubonum ac carbunculorum curam adjiciamus. Quorum quidem tumorum naturam variumque ingenium curare noſſe oportet, qui eosdem recte removere concupiſcit. Scire enim oportet, an bubo mobilis vel ſtabilis, an durus vel mollis, an parvus vel magnus, an depreſſus vel elevatus, an cum inflammatione vel ſine ea inſederit, quibus exploratis ſignis ratio varia curandi trahi debet. Quodſi enim vagus eſt, & ſubinde ſcrutantium eludit viſum, optimum eſt, deprehenſo adfigere cucurbitulam. Conſtatque de experientia, eos in quibus ejusmodi tumor inſtabilis adparet,

paret, non tam commoda poſtea eſſe ſanitate ac ii, in quibus ſuppurati bubones copioſum pus ſaniemque effudere, non obſcuro indicio, in hisce omne quidem effluxiſſe venenum, in illis vero aliquas ejus reliquias, quamvis utique tenues reſidere. Si tumor durus eſt & duritiei dolor accedit, laxandæ ſunt fibræ pinguibus & oleoſis, ut humores adliciantur. Iisdem tamen abſtinere oportet, ſi inflammatio adeſt, quo in caſu juvat imponere cataplasma, quod ex farina tritici ſemine lini fœni græci, floribus ſambuc. ficubus vitello ovi croco camphora componitur. Utile etiam eſt, aſſatas ſub charta bibula cepas vel ficus cum oleo liliorum alborum ſubinde per diem adplicare. quod etiam contra morſus ictusque animantium venenatorum efficacisſimum eſt remedium. Coqui etiam ex lacte poteſt cataplasma ſupra commemoratum. Si jam maturus fuerit bubo, aperiendus eſt in parte tumoris decliviore & prominentiore, ut pus tanto facilius effundatur. Ad ulcus autem detergendum elixir proprietatis ſine acido cum eſſentia ſuccini vel balſamo Peruviano mixtum convenit.

§. XXXV.

Eandem fere curam cum deſiderent parotides, minus e re fuerit, eam operoſius hic perſequi, monendum tamen, quod *Riverius* ſollertisſimo ingenio *in ſua praxi* adnotavit, & ſanguinis detractionem, & ſolutiorem ſubinde alvum curæ adjiciendam. Quod utrumq; quantum præſtet in hoc malo, idem laudatus Autor *de febri peſtilenti* p. 145. pulchris obſervationibus adſtruit, in quibus liquido demonſtrat, in febre maligna epidemica, quæ Monſpelii anno 1623. ferociter regnabat, cum plerisq; parotides intumeſcerent, plures ex iis principio fruſtra tentatis multis auxiliis, decesſiſſe, mox cum ſecutus Cornel. Celſi præceptum, multa in præcipiti periculo recte fieri, quæ alioquin eſſent omittenda, Venæſectionem alvique ductionem adhibuiſſet, præſtantisſimis hisce auxiliis pleroſque evaſiſſe. Sed ne hisce longius

im-

immoremur, placet & furunculorum curationem jam exequi. In qua quidem tria quam maxime ab Chirurgo obſervari intereſt, primum ne late nimis ſerpat carbunculus gangrænæ inſtar ſæpe excurrens, deinde ut carbunculus quamprimum ſeparetur, denique ut ulcus bene conſolidetur. Minus incommodum eſt emplaſtrum, quod conſtat ex allio ſub cineribus aſſato ſtercore columbino theriaca & oleo terebinthinæ. Sique calor abeſt expedit, gallum gallinaceum detractis plumis, vel columbam diſſectam item calidos pulmones ovium adplicare, eo nempe conſilio ut conſtrictæ partes blando calore delinitæ peſtilenti ſeminio aditum faciant per aperta cutis ſpiramenta exeundi. Nam quo mitiora illis remedia adhibentur, eo melior curatio contingit. Quodſi autem ſphacelus imminet, ſpiritum vini camphoratum adjecta theriaca prodeſt admovere. In eſchara vero amolienda efficacisſimum eſt cauterium actuale, nihil etiam præſtantius quam ut candenti cultro ſimul & ſemel anthrax aduratur, donec adfecti ambuſtionem ſentiant. Cultro inflicta vulnera ad radicem usque & centrum carbunculi penetrare debent, unde expeditior eſcharæ elevatio ejusdemque ſeparatio. Ipſa eſchara paulatim laxari debet, butyro recenti inungenda. Et hæc in præſenti de peſte ſufficiant, quamvis & plura adduci poſſent, nos tamen reſectis inutilibus finem hic imponimus, DEO interim pro auxilio, quo dicentibus adfuit, devotas gratias meditantes.

NOBILISSIMO DOMINO

CANDIDATO

S. P. D.

PRÆSES.

MEdicinam qui venationi comparat, minus abſurdum mihi facere videtur, quod in utraq; arte idem ſtudium & induſtria, par quærendi ac inveſtigandi ſudor requiratur. Per nives ac pruinas in ſaltus montiumque juga rapitur venator, idemque improbo labore excutit cubilibus feras, cum callidis aſtu, cum audacibus, robore, cum fugacibus certans velocitate. Eadem & convenire medico, qui recte artem exercere cupit, nemo dubitaverit, qui conſiderat, iisdem fere artibus, quibus feræ, morbos ſuperari. Sunt morbi,

bi, qui altis defixi latibulis ſcrutantium eludunt manus, hos medicus ſollerti perſecutus ingenio excitat ac deprehendit. Sunt validi ac contumaces, in hoc convertit omne robur, & neglectis mollioribus ad duriora accedit imperia, in viſcera ægrorum licet reluctante ferro deſcenſurus. Adjice fugaces illos, qui deprehenſi fere elabuntur, quos ut adſequaris ſumma adſit oportet prudentia, ſagacitas par. Et quid loquar de paſſionibus celeribus, quæ acutæ adpellari conſueverunt, quas niſi ſuis artibus i. e. eadem circumventas celeritate domes, celerrime augeſcunt mox mortem adlaturæ. Quare qui feliciter aliquando in arte medica verſari vult, is certe ejusmodi artibus mature imbuendus eſt, ut cum tot variis morbis vario idemtidem ingenio ſcientiaque congrediatur. Quod quidem Tibi Nobiliſſime Domine CANDIDATE hactenus fuiſſe curæ, præſens declarat diſſertatio, in qua cum ingenium celerrimi mali peſtis nempe, ad cujus triſte fere nomen mortales expalleſcunt, detexiſti, tum qua ratione

illa

illa vinci poſſit, admodum dilucide diſſeruiſti. Qua quidem re non obſcurum dediſti indicium, Te præſidia, quibus ad has artes pervenitur, non neglexiſſe. Quare cum inclytam Salanam acceſſiſſes, per ſatis amplum temporis ſpatium ſalutari arti operam dediſti, cum ſummo in ea verſatus ſtudio, & cum Excellentiſſimorum in hisce ſtudiis hominum tum Nobilisſimi ac ſolertisſimi JOH. JAC. FIKII Philoſ. ac Med. Doctoris Amici noſtri ſingularis uſus inſtitutione. Quæ omnia tanto exploratiorem nobis ſpem faciunt, talem Te fore, qualem ſibi patria promittit i.e. ut uberrimos illi fructus adferas. Nos interim cum jam induſtriæ præmia honores nempe atque ornamenra artis noſtræ Te expectent, merito Tibi gratulamur DEum precantes, ut & porro hæc ſtudia clementer fortunare velit, eademq; humano generi ſalutaria eſſe jubeat. Vale.

Nobiliſſimo Viro

GUSTAVO BENONI MYNSINGERO

S. P. D.

BURCARD GOTTHELFF STRUVE,
Profeſſor Hiſtoriarum.

QUinquennium eſt, dum noſtram adires Salanam, ſatis in patrio Gymnaſio ad academica præparatus. Jactis in Philoſophia rite fundamentis, aditum Tibi ad Æſculapii ſacra parabant Doctores noſtri celebratisſimi. Hæc autem indies magis magisque Tibi patuerunt, ut nunc exantlato Pythagorico quinquennio dignum Te judicarent omnes ſacris iſtis initiari. Quoties enim vel inter convictum vel inter privatos discurſus mihi vel de medendi arte, vel de chymia, vel de cauſſis mor-

morborum, vel de humani corporis malis Tecum colloquendi eſſet occaſio, toties talem Te præſtitiſti, ut quantum profeceris, ſatis demonſtrares. Immo, in id incubuiſti, ut ipſe medendis corporis adfectibus manus curasque adhiberes. Ita præparatus cathedram nunc adſcendis: fores Tibi aperiuntur ad myſteria; in altiorem gradum eveheris. Lætor bonis Tuis, Vir Nobilisſime, de iisdemque gratulor. Faxit Supremum Numen, ut quos capesſis honores, conſultisſimo Patri firmisſimum concedant ſolatium, familiæ ornamentum, patriæ emolumentum. Ienæ KI. Octobris CIↃ IↃCC VIII.

VIRO NOBILISSIMO ATQVE EXPERIENTISSIMO
DOMINO
GUSTAVO BENONI MYNSINGERO
Fautori atque Amico ſuo
S. P. D.
CHRISTIANUS WOEHRLINUS,
SS. Th. & Phil. Cultor
Althemio-Ulmenſis.

HAbet profecto virtutis amor proprium illud quaſi ac ſingulare, ut, cum mirabiles prorſus longe lateque eadem ipſa diffundat ſapores ſuos, mortalium hominum mentes mirifice ad ſeſe trahat, capiat, immo plane abripiat. Agnoverunt hancce virtutis vim atque efficaciam ſapientiores etiam gentilium hominum Cicerones, acutioresque Senecæ: comprobant infinitis prope locis omni exceptione majoribus divina oracula: nec contrarium quoque teſtatur optima rerum omnium magiſtra experientia. Noli putare, VIR NOBILISSIME atque Experientisſime, auribus *Tuis* me daturum eſſe aliquid, ſi dixero, indefeſſum virtutis *Tuæ* ſtudium effeciſſe unice, ut Magnatibus pariter ac mediocris conditionis hominibus carus exſiſtas acceptusque. Nota enim conſtantisſima *Tua* diligentia, debita meditandi asſiduitas, non interrupta legendi ſcribendique ratio, & quæ didiciſti probe in actum ipſum deducendi alacritas, ceteraque

que virtutum. quæ ad ſapientiam ducunt, cohors omnibus ac ſingulis, qui norunt *Te* intime, nota eſt. Solent vero virtutum præmia, veluti indivulſi comites numquam non eſſe, honores, ſive tandem in hoc, ſive in illo ævo demum conferantur. Mirum hinc non eſt, quod, cum *Amice æſtumatisſime*, necesſitate temporum noſtrorum ita urgente, *Licentiam* limen veluti gradus Doctoralis, omni, qua decebat, obſervantia, deſiderares, honeſtisſimo *Tuo* deſiderio academiæ noſtræ *Antiſtites* ſatisfacere non dubitarint. Didicit enim *Fridriciana* noſtra debitos honores conferre iis præſertim, quos dignos capacesque eosdem pro virili defendendi deprehendit. Gratulor ergo *Tibi*, *Vir nobilisſime*, de honoribus brevem poſt temporis decurſum impetrandis, iique ut in dies majora ſumantur ſemper incrementa, exopto. Gratulor *Tuis parentibus*, quos honoris cauſſa appellatos eſſe volo, qui fructibus curarum ſuarum ac ſumtuum ſuorum multo uberrimis uti fruique poſſunt. Gratulor *Patriæ* denique noſtræ dulcisſimæ, utpote quæ ejusmodi in *Te* virum nacta jamjam eſt, qui probe cognitum habet atque exploratum, qua ratione miſeris, adflictis, ruinamque minantibus temporibus (quæ tamen avertat divina indulgentia) ſuccurrendum ſit multo prudentisſime. Ceterum ad me quod attinet, meus erga *Te* amor erit manebitque firmus atque incorruptus, & crede mihi, omnia, quæcunque etiam a me & ab amico expectari poterunt, officia habebis paratisſima, promtisſima. Vale. Dabam Halæ Hermundurorum. Ipſis Calendis Octobribus A. O. R. CIↃ DCC VIII.

Sic-

SIccine nunc ſtudium monſtras actæ bene vitæ
Ingeniique *Tui* dotes, mi *Fautor* amande?
Adſcendes etenim cathedram, quo rite loquaris,
Qua tandem methodo *peſtis curanda* maligna.
Gratulor hinc ergo, lætor, voveoque ſupremum,
Ut, quæ cœpiſti, mandet *Tibi* pergere fauſte.

Hæc in non fucatæ amicitiæ
teſſeram adjicere voluit de-
buit

Georgius Ludovicus Nottnagel,
Medic. Stud. opponens.